Sejm czteroletni

Mowy ustawy i pisma zawarte w T. II. 1790–1791.

r. 1790.

1.) Albertrandi J. X. Uwagi nad wolnością drukowania 1. s. d.
2.) Chomiński Jan 2. 21/X.
3.) Co na tym sejmie koniecznie ustanowić potrzeba 3. s. d.
4.) Dekiert Jan.: List do Małachowskiego, marszałka 4. 3/X
5.) Glave Karol.: Projekt banku narodowego 5. 8/XII.
6.) Kaspary Jan: 6. 7/II,
7.) Kościałkowski Tadeusz 7. 16/VIII.
8.) Krasiński Adam 8. 17/IX.
9.) Leszczyński 9. 10/VI. 1790.
10.) Lipiński Józef 10. 17/XI.
11.) Małachowski Stan. 11. 20/X. 12. 24/IX. 13. 16/XI.
12.) Moszyński Franc. 14. s. d.
13.) Ostrzeżenie o fałszywem doniesieniu pod hasłem włościan starostwa wielońskiego. 15. 23/III.
14.) Piniński Wojciech: Projekt względem starostw. 16. s. d.
15.) Plenipotenci miast polskich. 17. s. d.
16.) Projekt o miejscu dla sejmów 18. s. d.
17.) " : Urządzenie fabryk 19. s. d.
18.) Prośba miasta Lublina 20. s. d.
19.) Prośba od officyalistów skarbu koron. 21. s. d.
20.) " miast koron. i W. Ks. Lit. 22. s. d.
21.) Rozrządzenie zsypki zbożowej w Koronie i W. Ks. L. 23. s. d.
22.) Rzewuski Seweryn: Protestacya przeciw sukc. Tronu. 24. 25/IX.
23.) Rzewuski Józef: Manifest przeciw sukc. Tronu 25. 11/X.
24.) Skałański Francisz. Skarga. 26. 25/XI.
25.) Sokołowski Serafin 27. 10/VI.
26.) Sołtyk Stanisław: 28. 31/X.

27.) Stadnicki Franc. 29. 22/X.
28.) Stanisław August 30. 17/IX. 30a 15/III.
29.) Suplika miasta Kowala 31. 30/V.
30.) Swiętosławski Wojciech 32. 15/VII.; 33 10/VIII.
31.) Taszycki Gabryel 34. 16/XI.
32.) Trzciński: Projekt względem starostw 35. s. d.
33.) Uniwersał skonf. stanów 36. s. d.
34.) Użalenie na wojewodę Żabę. 37. s. d.
35.) Zalecenie kommisyi skarbu koron. 38. 25/XII.

R. 1791

36.) Breza Stanisł.: 39. 4/I.
37.) Chołoniewski Ksawery: Reforma żydów 40. s. d.
38.) Czacki Michał: 41. 7/XI.
39.) Czarnołozki Adam 42. 27/X.
40.) Głos obywatela do stanów. 43. s. d.
41.) Gorzeński August: 44. 14/II.; 45. 17/V.
42.) Heyking Henryk. K. 46. 14/II.
43.) Karp M. F. 47. 24/I.
44.) Ledochowski Ant. 48. 14/II.
45.) Leżeński Marcin. 49. 14/IV.
46.) Małachowski Stan. Uniwersał. 50. 7/V.
47.) Matuszewicz Tad. 51. 5/V.
48.) Męciszewski Kasper 52. 12/VIII.
49.) Poniatowski Michał 53. 28/X. 54. 5/XII. 55. 5/XII [odm. ed.]
50.) Prawo pod tyt: Miasta nasze krol. wolne 56. 18/IV.
51.) Rozgraniczenie dóbr w Provinc. koron. 57. 5/XII.
52.) Skorkowski Albin. Kazim. 58. 9/V.
53.) Sołtyk Stanisław 59. 27/X.
54.) Urządzenie wieczyste królewszczyzn. 60. s. d.
" " " 61. 19/XII.
55.) Trębicki Ant.: Projekt: Miasta nasze krol. 62 s. d.
" " " " " " 63. s. d.

56.) Trębicki Ant: Projekt Miasta nasze Krol. 64. s.d. [odm. ed.]
57.) Uwiadomienie o corocznem deficit skarbu koron. 65. 28/X.
58.) Woycicki Jan 66. 6/VIII.
59.) Wolff de Ludinghau Jerzy 67. 17/II.
60.) Zajączek 68. 1/II.
61.) Załuski 69. s.d.
62.) Zasady do projektu o miastach 70. 14/IV.
63.) Zboiński Jan. 71. 6/IV.; 72. 14/IV.

Proiekt przez Deputacye Konstytucyina i wyznaczoną, względem, Starostw ułożony.

URZĄDZENIE WIECZYSTE KROLEWSZCZYZN

ARTYKUŁ I.

Przez wzgląd na powszechne Dobro Rzeczypospolitey naszey, i całey powszechności Narodowey; My Król za Zgodą Skonfederowanych Rzeczypospolitey Stanów nieodzownym wyrokiem stanowiemy, aby wszystkie Dobra w Koronie i Litwie Królewszczyznami zwane, i dotąd w iakieykolwiek bądź Nomenklaturze pod ogólnym Prawem własności, czyli dziedzictwa Rzeplitey zostaiące, przedane były na wieczyste dziedzictwa Obywatelskie, a to w czasie i sposobie niżey opisanym: waruiąc, iż prawa doczesne czyiekolwiek na tychże Królewszczyznach rozciągaiące się, ocalone mieć chcemy, podług niższych ustawy tey opisów.

ARTYKUŁ II.

Zaręczenie nienaruszoney pewności nabytego Królewszczyzn dziedzictwa, oraz porównanie nowych dziedzictw z dawnemi dziedzictwami, co do ciężarów publicznych i wszystkich Praw Ziemiańskich.

Uważaiąc, iż wszelka własność Obywatelska; mianowicie zaś własność Ziemska nieruchoma, ani pomyślności Obywatelów należycie nie ustanawia, ani w ogule bogactwa Kraiowego w miarę wielkości swoiey waloru nie ma, ieżeli prawem naza-

wſze nieporuſzonym ſtałość iey zabeſpieczona nie będzie: przeto

1mo. Na czele tego Prawa naſzego względem przemiany Królewſzczyzn w dobra Ziemiańſkie dziedziczne, kładniemy to główne Prawo wiary publiczney, ſpokoyności Obywatelſkiey, i powſzechnego beſpieczeńſtwa maiątków, oraz iako iſtotną Zaſadę powſzechnego kredytu, przemyſł Kraiowy ożywiaiącego; Zaręczaiąc nayuroczyściey nieporuſzone na zawſze utrzymywanie wſzelkiego nadania dóbr Ziemſkich, czyli przez Nas Króla z mocy prawa, bądź przez Królów Poprzedników Naſzych, czyli przez Seymy, bądź wolne, bądź pod Związkiem Konfederacyi odbyte. Nadto waruiemy, iż odtąd wſzelkie z tego źrzódła pochodzące prawa własności i dziedzictwa równie za niewątpliwe i nie zaprzeczone w całym Narodzie naſzym utrzymywane bydź maią, iak wſzyſtkie inne nabycia Ziemiańſkie przez ſpadki, działy, lub dobrowolne przedaże, czyli darowizny oſiągnięte i zadziedziczone.

2do. Królewſzczyzny zamienione na dziedzictwa ſzczególne Obywatelſkie, żadney na potym różnicy od innych wſzelkich dóbr Ziemiańſkich w rozkładzie ciężarów publicznych podlegać nie maią; przeto w przedaży Królewſzczyzn na dziedzictwa Ziemiańſkie wſzyſtkich nabywców oſtrzeżonych mieć chcemy; że te dobra zaraz od przemiany własności ich ogólney w własność ſzczególną Obywatelſką, oprócz wſzelkiey opłaty za wartość dziedzictwa ſkarbowi Rzeczypltey, podług niżſzych prawa tego opisow należącey, równy Ziemiańſki podatek, iak inne dawne Dobra Ziemiańſkie znoſić będą, a na przyſzłość od iednakowego rozkładu ciężarów publicznych, ieżeliby iakie z Prawa powſzechnego wypadały, wyięte być nie maią; iako też na wzaiem pod

żadnych

żadnym pozorem większych nad dawne Ziemiańskie Dobra podatków nigdy narzuconych mieć nie będą mogły.

3tio. Nie będzie wolno odtąd pod żadnym pozorem na Seymach żadnych wnosić na naruszenie w czymkolwiek takowych nadań; nie będzie wolno Nam Królowi, ani Następcom Naszym w Propozycyach od Tronu, do Obrad Seymowych podawanych nic podobnego umieszczać, pod warunkiem uznania takowych Propozycyi za krok gwałtu bespieczeństwu publicznemu przynoszący; nie będzie wolno w żadney Instrukcyi dla Posła od Wybierców iego służyć maiącey nic takowego rzeczonym nadaniom Ziemskim przeciwnego umieszczać, pod warunkiem nie legalności wyboru Posłów, którzyby w takie Instrukcye opatrzani byli; nakoniec nie będzie wolno na Seymie żadnym, czyli to w złączeniu Izb obydwòch, czyli po rozłączeniu onych, żadnemu z Seymuiących pod iakimkolwiek bądź pozorem wprowadzać takiey materyi, któraby naruszała takowe nadania pod surowością wyłączenia natychmiast z liczby Seymuiących, i odesłania do Sądow Seymowych po ukaranie za wzruszenie spokoyności publiczney.

4to. Do tey nieporuszoney na zawsze ustawy zaręczenia dobrey wiary publiczney, łączemy i ten ogólny warunek, umacniaiący bespieczeństwo wszelkich maiątkòw Obywatelskich, zaręczaiąc sobie na wzaiem: My Król i Zgromadzone Stany Seymuiące między sobą a powagą Naywyższey władzy zupełnego Seymu, zaręczaiąc iak nayuroczyściey Narodowi całemu, iż odtąd nigdy rozpoznawania iakiegokolwiek sporu o własność, tak między Obywatelami zachodzącego, iako też między kimkolwiek, a Skarbem publicznym podnie-

A 2 sioneg

ſionego, ani do Władzy Prawodawczey, ani do Władzy Wykonawczey wprowadzać nie dopuściemy; lecz do władzy Sądowniczey, gdzie co z przepiſu Praw nalezy, i z ſamego porządku Sądowości przychodzić ma, zawſze takowe ſprawy zwrócone mieć chcemy, a warunek ten do iſtotnych zaſad uſtanawiaiących granice podzielnych Władz ogòlnego Rządu wolney Rzeczypoſpolitey należeć uznaiemy. Takowe zaręczenie nie naruſzoney pewności wſzelkiego nadania Dòbr Ziemſkich, oraz porównania nowych dziedzictw z dawnemi dziedzictwami, we wſzyſtkich Prawach Ziemiańſkich, a mianowicie co do rozkładòw ciężarów publicznych mieſzczone będzie w Paktach Konwentach do zaprzyſiężenia przez Królów Naſtępcòw Naſzych.

ARTYKUŁ III.

Załatwienie wſzelkich sporów prawnych i granicznych w Królewſzczyznach, poprzedzaiące przedaż onych na dziedzictwa.

Przed uſkutecznieniem przedaży Królewſzczyzn na wieczyſte dziedzictwa Obywatelſkie dopełniono mieć chcemy to, co naſtępuie.

1mo. Jako Aſſeſſoryom zalecone ieſt urządzenie w przeciągu dwóch lat wſzelkich ſporów prawnych między Królewſzczyznami, a Miaſtami wolnemi, tak ròwnie Prawem nınieyſzym zalecamy tymże Aſſeſſoryom, aby wſzelkie ſpory prawne, te tylko, które ſię iuż znayduią Prawnie rozpoczęte między Królewſzczyznami, a Ziemiańſkiemi dobrami o własność, czyli w naturę Dòbr rozſądziły i oſtatecznie ukończyły przed czaſem prawem ninieyſzym do przedaży Królewſzczyzn zamierzonym.

2do

2do. Wſzelkie ſpory o granice między Królewſzczyznami, a Ziemſkiemi dobrami nie wyłączaiąc tych nawet, które są appellowane do Aſſoryi, a wnich dotąd nie ukończone, załatwione będą oſtatecznie przez Sąd rozgraniczenia normalnego, podług przepiſu oſobnego na to Prawa.

3tio. Wſzelkie wiſzące ſprawy między Miaſtami wolnemi, a Królewſzczyznami, bądź o grunta, bądź o inne użytki z iedney, lub drugiey ſtrony zaprzeczone, ukończone bydź maią, przez Aſſeſſorye w przeciągu dwóch lat.

4to. Wſzelkie ſpory o grunta, ſwobody, tudzież o daniny i powinności włościan w Królewſzczyznach oſiadłych, oſtatecznie rozwiązane być maią przez Referendarye Oboyga Narodów, w przeciągu dwóch lat.

5to. Gdyby podług wyżſzych Artykułu tego Paragrafów, to ieſt: trzeciego i czwartego, żadna ſtrona wſzczętych dawniey ſpraw, czyli to w Aſſeſſoryi, czyli w Referendaryi, w przeciągu naznaczonych lat dwóch nie dochodziła; w tedy ſprawy te, ile ſię ściągaią do pożytków ſtron za upadłe na zawſze poczytane zoſtaną. Ile zaś różnice czynić mogą w dochodzie publicznym Rzeczypoſpolitey doſtrzegać będą Kommiſſarze nadzwyczayni w naſtępuiącym Artykule opiſani, aby rzecz z dowodów odkryta i uznana zoſtała pierwey, niżeli uchwalona tym Prawem przedaż Królewſzczyzn w ſkutku naſtąpi, po którey żadne iuż ſpory podnieſione bydź nie mogą, i Rzeczpoſpolita żadnego ſobie do nich zwrotu, ani ſwoim Prawa nabywcom nie zoſtawuie.

ARTUKUŁ IV.

O Kommissarzach Nadzwyczaynych i ich Pomocnikach.

1mo. W celu iak naydokładniey-ſzego dopełnienia zamiarów naſzych, względem przygotowania Królew-ſzczyzn do wieczyſtey przedaży, ſtanowiemy Kommiſſarzów Nadzwyczaynych Skarbu Rzeczypoſpolitey w liczbie NN.

2do. Ci Kommiſſarze Nadzwyczayni wybrani bydź maią przez całą Seymuiącą Izbę większością wotów ſekretnych. Obywatele Starostwa maiący, nie mogą bydź wybierani na Kommiſſarzów takowych.

3tio. Kommiſſarze Nadzwyczayni Skarbu Rzeczypoſpolitey należeć nie maią do obowiązku całego ſkładu Kommiſſyi Skarbowey, mieć atoli będą związek i wſzelkie porozumienie ſię z Kommiſſyą Skarbową, i zaſięgać od niey maią wſzelkiey potrzebney wiadomości, rady i pomocy, w pracy zaś i obowiązkach ſwoich poſtępować będą podług prawideł w niżſzych Artykułach opiſanych.

4to. Urząd Kommiſſarzów Nadzwyczaynych trwać będzie przez czas prawem ninieyſzym zamierzony do zupełnego ukończenia dzieła im powierzonego.

5to. W Koronie wſzyſtkie Królewſzczyzny Koronne, obięte bydź maią dziewięcią Wydziałami, każdy Wydział obeymować będzie mniey, lub więcey, około dzieſięciu tyſięcy Dymów wieyſkich, według taryffy z oſtatniey Luſtracyi wyciągnioney, nie przywiązuiąc ſię iednak tak ściśle do liczby dymów, iako raczey do porządnego rozkładu tychże dziewiąciu Wydziałów, aby Kommiſſarze w Wydziale ſwoim z większą zręcznością obiazd i dozór powinny odbywać mogli, y powierzone ſobie tych dóbr urządzenie

nie łatwiey do skutku przywieść zdołali. W Wielkim Xięstwie Litewskim sześć Wydziałów obiąć mają wszystkie Krolewszczyzny Litewskie, nie tak do równey liczby dymów, albo dochodów Skarbowych teraźnieyszych stosowane, iako raczey w rozkładzie swoim dogodne Kommissarzom do zręcznego dopełnienia zleconego im dzieła. Takowy rozkład Wydziałów w Koronie i w Litwie, zrobi Kommissya Skarbowa wraz z Kommissarzami Nadzwyczaynemi. Na każdy zaś Wydział po dwóch Kommissarzów Nadzwyczaynych przeznaczamy.

6to. Dobranie i ugodzenie potrzebnych Ziemiomierców, Rachmistrzów, Pisarzów i innych tym podobnych pomocników; światłu i cnocie samych Kommissarzów Nadzwyczaynych względnie do Wydziału, iaki się którym dostanie poruczamy.

7mo. Pomocnicy takowi odbierać będą ze skarbu Rzeczypospolitey roczną zapłatę taką, iaką Kommissya Skarbowa wraz z Kommissarzami Nadzwyczaynemi rostropnością swoią naznaczą, miarkuiąc oszczędność skarbu ze słusznością wydatków, iakich ważność pracy, i doskonałość pracowników wymagać będzie.

ARTYKUŁ V.

Szczególne Urządzenia poprzedzaiące przedaż Krolewszczyzn, a w tym szczególne obowiązki Kommissarzów.

1mo. Ogólną powinnością czasowego Urzędu Kommissarzow nadzwyczaynych iest doskonałe urządzenie Krolewszczyzn do rozprzedania onych na wieczność.

Co w następuiących szczegółach obiaśniamy. 1. Kommissarze nadzwyczayni obowiązani będą dopilnować zupełnego ukończenia wiszących iakich-

kichkolwiek ſporow prawnych między Krolewſzczyznami i Dobrami Ziemſkiemi, tudzież między Miaſtami wolnemi, czyli to o własność, czyli o prawdziwe granice według wyżſzego Artykułu III. Dla zupełney zaś pewności granic, między Krolewſzczyznami, a Dobrami Ziemſkiemi, tudzież między Krolewſzczyznami, a Miaſtami wolnemi dopilnuią ciż Kommiſsarze, aby Królewſzczyzny wſzyſtkie tam nawet, gdzieby ſporow granicznych nie było, dokładnie rozgraniczone, i pewnemi znakami granicznemi oznaczone były w całkowitych obwodach ſwoich. 2. Dopilnuią także zakończenia ſporów wſzelkich tak w Aſseſsoryach, iako i w Referendaryach ſtoſownie do tegoż Artykułu III. w czym wſzyſtkim Kommiſsya Skarb: na żądanie tych Kommiſsarzow nadzwyczaynych potrzebne uwiadomienia, i pomoc w doſtawieniu Plenipotentow, i Officyaliſtow Skarbowych dawać ma, a Plenipotenci, i Officyaliści przez Kommiſsyą wyznaczeni w rzeczach do Urzędu nadzwyczaynych Kommiſsarzow ściągaiących ſię, takie im poſłuſzeńſtwo winni będą, iak ſamey Kommiſsyi Skarbowey. Niemniey, i Kommiſsye Woiewodzkie obowiązuiemy, aby na żądanie tych Kommiſsarzów Nadzwyczaynych Sarbu Rzplitey we wſzyſtkim pomocą były, co do zupełnego urządzenia Krolewſzczyzn tym prawem przepiſanego dążyć będzie. 3. Wewnętrzny ſtan oſiadłości na niewzruſzonych Zaſadach urządzą: maiąc to w widoku, aby los Włościan, Rolnikòw, uzynili pomyślnym i ſtałym, a oraz, aby w tey ſamey poprawie losu Włościan, wynaleźli nowe źrzodła powiękſzenia wartości Dobr dla przyczynienia Skarbowi publicznemu znacznego dochodu.

2*do*. Co ſię tycze ſzczególnego urządzenia wewnętrzney Krolewſzczyzn oſia-

osiadłości, Kommissarze nadzwyczayni Skarbu Rzplitey obeymą nayprzód stan gruntow, i dla tego zaczną od Geometrycznego rozmierzania każdey Krolewszczyzny, z wyszczególnieniem gruntow ornych, i łąk, pastwisk, i lasow, tudzież z oznaczeniem wszędzie rożnicy Ziemi dobrey, srzedniey, i podłey, nakoniec granice używalne między Wsiami bądź iedney Królewszczyzny, bądź inney przyległey, na mappie znaczone bydź maią.

Tym czasem zaś, kiedy Geometrowie zatrudnieni będą robotą swoią, w przeciągu tego czasu sami Kommissarze nadzwyczayni używszy przybranych pomocnikow, weydą w rozpoznanie działow gruntowych Włościańskich i łanow Dworskich, ile z opisow podawczych, i lustracyinych inwentarzow, iako też, i z wybadania od Gromad dociec będą mogli. Wyciągną ztąd zupełny opis podziału gruntow każdey osady, iaki iest w teraźnieyszym używaniu; Poznaią prawa, i nadania Włościańskie, a co znaydą dowodnego, porządnie u siebie zapiszą. Wypytaią się o wszelkie powinności, i zwyczaie, o daniny, opłaty, i iakie rzeczywiście są w używaniu Starostw. Te u siebie znosić będą z powinnościami w inwentarzach podawczych, i lustracyinych zapisanemi. Dochody z aredn, czyli z propinacyi karczemnych, i z innych źrzodeł stałych, iakie się gdzie znaydą, dowodnie poznać maią, i zapisać. Nakoniec, iaka może bydź szczególna każdych Dobr zaleta, z posady, z przyległości Miast, i Portow, lub z innych szczegułow każdemu mieyscu właściwych, wartość dziedziczną pomnożyć mogących: to wszystko w opisie swoim umieszczą, aby w czasie gotowe u siebie znaleźli wiadomości, z których dalsze rozporządzenia wypadać będą.

C

3. Zaſiągną także dokładney wiadomości w każdym Powiecie w zupełnym zgromadzeniu Kommiſsyow Powiatowych, iaka w różnych okolicach zwyczaiem powſzechnym uſtanawia ſię cena wſzelkich powinności, i danin z Dobr Ziemſkich na wieczyſtą przedaż? iaki wzroſt wzieła ta cena od lat kilku i kilkunaſtu wymiarkuią, do iakiego ſtopnia mogłaby bydź podnieſiona ta cena, w okolicznościach pomyślnych Kraiu naſzego, w czaſie pomnożoney konkurrencyi do wolnego nabywania Prawem Dziedzicznym Dobr Ziemſkich, użyią i tey pilności, aby corozcznie ziechali na mieyſce publicznych Kontraktow Obywatelſkich względnie każdego Wydziału, iaki ſię im do urządzenia doſtatnie, gdzie uważać będą, iak ſię zwykle uſtanawia między Obywatelami wieczyſta cena Dobr Ziemiańſkich, z iakich źrzodeł, i w iaki ſpoſob rachuią ſię intraty, iaki ieſt pokup na Dobra, wyrozumiewać będą z światłych i cnotliwych Obywatelow, do iakiego ſtopnia ſłuſzna cena Dziedzictwa Królewſzczyzn doprowadzona bydź może? Gdzie ſami Kommiſsarze dla rozdzielności Kontraktow w iednym czaſie nie będą mogli doiechać z przybranych pomocnikow nayzdatnieyſze Oſoby poſzlą i onym polecą, aby ſię o tym wſzyſtkim dokładnie zawiadomili.

Wſzelkie zaś takowe wiadomości, porównania i obſerwacye, czyli uwagi ſwoie właſne w porządnym opiſaniu zachowaią, aby z nich w czaſie korzyſtali.

4. Gdy dzieło wymiaru Geometrycznego każdey Królewſzczyzny w całości zakończone będzie i mappa w zupełnym porządku złożona zoſtanie od Geometrow, wtedy Kommiſsarze ſami, używaiąc do pomocy Geometrow, Rachmiſtrzow i Piſarzow przez ſiebie dobranych znieſą wielkość gruntow Włościańſkich, i

Dwor-

Dworſkich z podania ſobie iuż wiadomą i opiſaną z rzeczywiſtą rozległością przez Geometrow wynalezione. Doſtrzegą zaraz złego porównania, co za układ wypada w nowym urządzeniu pomiarow ſtoſownie do prawdziwey rozległości gruntow, a z drugiey ſtrony względnie do liczby goſpodarzow rolnikow każdą oſiadłość ſkładaiących. Zachowaią z zupełną dobrą wiarą i ſprawiedliwością co z Prawa, oraz nadań pewnych i prawnych należeć komu znaleźli. Lecz dla powſzechnego i wſpolnego dobra każdey oſady, i dla ſtałych korzyści każdego Włościanina. takie wſzędzie pomiary gruntow zrobić każą, iakich mieyſcowy porządek wyciągać będzie, ocalaiąc każdemu własność gruntową, iaka komu ſłużyła z nadania dowiedzionego, co do iey wartości, lecz gdzie potrzeba, używaiąc ſłuſzney zamiany. Rolnikom niedoſtateczny grunt poſiadaiącym nadadzą z puſtych gruntow, zachowuiąc w tym przynależny wzgląd, i na miarę potrzeb rolnika, i na miarę ciężarow do roli przywiązanych.

5. Zapewnią Włościanow wſzyſtkich, iż teraźnieyſze wydziały, i nadanie gruntow wſzelkich Prawem wieczyſtey własności, i z Potomkami ſwoiemi z nieporuſzonego na zawſze wyroku Rzeczypoſpolitey otrzymaią; nadto że na potym ciężarow żadnych publicznych z mocy Prawa znoſić nie będą, takich, iakie dotąd Włościanow w Królewſzczyznach oſiadłych uciſkały nad równość z Włościanami w dawnych Ziemiańſkich Dobrach oſiadłemi, iako to podwoyny zaciąg do woyſka, ſtanowiſka Woyſkowe i inne tym podobne, ale odtąd w wſzelkich publicznych podatkach, i powinnościach wſzelkiego rodzaiu względem Rządu Kraiowego z Włościanami dawnych Dobr Ziemiańſkich porównani będą.

6. W każdey Wsi pomiary rolnicze i grunta wſzelkie do każdego

Wydziału gospodarskiego przyłączone, iako w Inwentarzu dokładnym, który za podawczy, przyszłemu Dziedzicowi służyć ma, opisane będą, tak na polach i mieyscach wszelkich oznaczone bydź maią znakami trwałemi, których odnawianie w pewnych czasach każdey Gromadzie Wieyskiey zalecone będzie. Też same pomiary i wydziały mappa Geometryczna wskazywać ma.

7mo. Wszystkie Królewszczyzny podzielone bydź maią na części w takim porządku, aby podzielnie rozprzedane bydź mogły, starać się zaś będą Kommissarze dzielić Królewszczyzny na mnieysze części do sprzedania; z tym iednek warunkiem, aby każdy folwark, czyli części osobne za gospodarowanie składać maiące, dostateczną wygodę gospodarską i względem samego dziedzica, i względem osiadłości gromadzkiey w ograniczeniu swoim znaydować mogła, niedopuszczaiąc takich podziałów, z których wynikałoby zmnieyszenie wartości rozerwanych części, iaką one wzłączeniu swoim mieć mogą, i nadal dla dziedzica, i w czasie przedaży na podniesienie ceny wieczystey dla skarbu publicznego. Te przestrogi w szczególności rozciągamy do kuźnic wszelkich i innych takowych fabryk, które bez zwykłey pomocy przyłączonych wiosek i lasów upadaćby musiały.

Gdzieby zaś były lasy, bory y błota sposobne do wynalezienia z nich pożytku, a zbywaiące od zwyczayney potrzeby podzielnych części Królewszczyzn, te oddzielone bydź maią do osobney przedaży. Tak podzielone folwarki, czyli różne części Królewszczyzn, tudzież lasy, bory, y błota do podzielnego sprzedania wniesione bydź maią, na oddzielne mappy geometryczne, i w całym określeniu swoim do razu wieczystemi granicami oznaczone zostaną. Waruiemy

my nadto: iż w tokowym podziale Królewszczyzn na części osobne do przedania, łączone nie będą w iednę część te kawałki Królewszczyzn, które się z sobą niestykaią, lecz są otoczone dobrami inney natury. Nakoniec Kommissarze zaymować nie maią w grunta Królewszczyzn do sprzedania, te wszystkie grunta w Królewszczyznach, które naydą, albo nadane Kościołom iakim i Cerkwiom, albo w spokoynym onych używaniu dotąd dzierżane, dochody zaś z takowych gruntów Kościelnych, lub Cerkiewnych wyłączone będą z intrat ogólnych Królewszczyzn

8vo. Powinności, daniny i opłaty wszelkie przyszłym dziedzicom należeć maiące tak postanowią, aby wzgląd sprawiedliwy był zachowany na prawa i nadania, iakie służyły włościanom, w Królewszczyznach osiadłym, tudzież, aby za uchylone ciężary publiczne, iakie nad równość dobr Ziemiańskich Królewszczyznom właściwe były, za przyczynione w nowych pomiarach grunta, i za wszelkie nadania, oraz za upewnioną własność wieczystą nadanych gruntow, słuszne powiększenie dochodu wynalezione było, dla ustanowienia tych słusznych powinności, danin i opłat, uważać będą Kommissarze zwyczay Woiewodztw, Ziem, i Powiatow, i okolic różnych, stosownie do wielkości pomiarow rolniczych, i dobroci gruntow, oraz innych mieyscowych korzyści. Baczność także mieć będą na stan Włościan, i na stan rolnistwa Dworskiego, aby do potrzeby obrabiania gruntow Dworskich robociznę ustanowili. Gdzie zaś robocizna mniey potrzebna, albo wcale nie używana okazałaby się, lecz opłata zupełna w samych pieniądzach mogła bydź zawodna, tam zbożową daninę, mianowicie żyta i ięczmienia, na browary i gorzelnie dla Dziedzicow przy-

D

godnego, lub w części, lub w całości z pewnego pomiaru gruntow oznaczą, iako i w innych produktach wieyſkich. Gdzie nakoniec pieniężne czynſze dogodne bydź mogą równie na ſtronę Dziedzica, iako na ſtronę Włościan, zamiaſt wſzelkich innych powinności i danin, lub w większey części przy niektòrych daninach tam czynſze według ſtanu rzeczy aktualnego uſtanowione do ſrzedniey ceny zboża przyrownaią, i inwentarzem podawczym na ſtronę przyſzłych Dziedzicow wyraźnie oſtrzegą; Co 12. lat czynſz takowy pieniędzmi do proporcyi ceny zboż, teraz tym czynſzem porównanych zwiękſzać ſię powinien, ieżeli ciągiem lat podwyżſzona znaydzie ſię, na tenczas cena zboża tego ſamego w ſrzednim umiarkowaniu z oſtatnich kilku lat wyciągnięta. Jeżeli zaś nie okaże ſię podwyżſzona w takowy ſpoſob zboż cena, tedy czynſze pieniężne bez żadnego podwyżſzenia na drugi takowy przeciąg lat płacone będą, i tak naſtępnie, zachowuiąc zawſze te zmiany, albo utwierdzenia iednakowych czynſzow, albo ich podwyżſzenia w iednakowey odległości lat 12. w przeciągu ktòrych pod żadnym pozorem, nic do czynſzu tego przyczyniać Dziedzicowi nie wolno będzie, gdy też z drugiey ſtrony z powodu iakowego zniżenia cen zbożowych początkowo uſtanowiony czynſz iako i na zmianach ſwoich do ceny zboża ſtoſowany zniżeniu podpadać nie będzie, wſzakże iednak żadne inne goſpodarſkie Włościan kòrzyści i zarobki będą naywiękſze z pomyślnością czaſow pomnożone, nowey opłacie czynſzowey na rzecz Dziedzica podpadać nie będą, chybaby wynikały z nowych dobrowolnych Kontraktow. Wolno zaś zoſtanie w każdym czaſie Dziedzicom i Włościanom zamieniać przez dobrowolne wzaiemne ugody, i Kontra-

trakty początkowo inwentarzem podawczym uſtanowioną powinność i daninę, albo czynſzowe opłaty, iako to: powinność robocizny na daninę zbożową lub inną, albo na czynſze pieniężne. I przeciwnie obowiązek płacenia czynſzu pieniężnego zamieniać na pewne daniny w produktach czyli na robociznę. A takowe dobrowolne ugody pod Prawa powſzechne ſtałość dobrowolnych Kontraktow zabeśpieczaiąc podpadać maią.

9no. Pomiary gruntow rolniczych tak rózròżnią w opiſaniu Inwentarſkim, aby wydziały Goſpodarrzom, rolnikom, zawſze utrzymywane były w pewney nie rozerwaney całości. Rownie także Działy, puł rolnikow, co ſtoſownie do ròżnych Prowincyow i Woiewodztw rozumieć ſię ma, gdzie różne Podziały na Włoki, lub na grunta pługowe poczworne i parowe, albo inaczey zwane ſą w używaniu, oſtrzegaiąc, iż po zmarłym Oycu grunt iego od pewney miary w Rożdział iść nie powinien, ale ſyn ſtarſzy z Matką Wdową ieżeli pozoſtaie, i do goſporſtwa za uznaniem Zwierzchności Dworſkiey ieſt ſpoſobna wſpolnie rządzić będzie, inne zaś dzieci oboiey płci, gdy dla nich wydział gruntu z ſpoſobnością oſobnego goſpodarowania nie wypadnie, ſpłatę równą z dorobku Oycowſkiego wezmą, ile maiątek wyſtarczy bez odięcia Matce z ſtarſzym Synem doſtateczney ſpoſobności utrzymania gruntowego goſpodarſtwa, ktôre po życiu Matki w całości zoſtać ma przy ſtarſzym Synie.

10. Gdyby zaś Włościanin grunt w Rolniczym wydziale za Prawem wieczyſtego nadania poſiadaiący, innemu ſprzedać chciał, to iemu wolno będzie, aby tylko Dziedzicowi okazał, że doſtatecznego zaſtępnika na ſwoim mieyſcu oſadza i grunt nad oznaczoną z mocy tego Prawa miarę, nie zmnieyſzony iemu zoſtawuie. Na co

Dziedzic przyzwolenie ſwoie na piſmie wyda, aby to ſłużyło nowemu nabywcy gruntu za dowod prawny otrzymany właſności wieczyſtey tego ſamego gruntu i całego obeyścia po pierwſzym oſiągnionego.

11. Innym ludziom na gruncie oſiadłym, ktòrzy nie tak z rolnictwa, iako z innego zarobku żyią, i Rzemioſłem iakim, lub innym przemyſłem bawiąc ſię, bez trzymania roli dorobek ſwoy pomnażać mogą, iednak w pomoc do żywności i wygody ſwoiey część, iaką gruntu utrzymuią, albo otrzymać żądaią, na ogrody, ſady, łąki, iako i na małe obſiewy zbożowe, Prawem nadania wieczyſtego, takowe grunta ſłużyć maią za ſłuſzną opłatę czynſzu, lub inney Daniny, czyli robocizny iakiey, która ma bydź wyſzczegòlniona względem każdey części. Temi częściami dzieci po Rodzicach dzielić ſię mogą, i w każdym czaſie takowe części podzielnie właściciel za wiadomością Dziedzica, komu innemu ſprzedać ieſt mocen, z warunkiem opłacenia przez nabywcę czynſzu bądź daniny, albo pełnienia powinności, iaka w każdey części należy.

12mo. Gdzie ſzczupłość gruntów wieyſkich niedozwala przyzwoicie obdzielić wſzyſtkich zaſiedziałych ludzi w takiey doſtateczności, aby z nadaney ſobie roli żyć mogli, zwłaſzcza kiedy ani rzemioſła żadnego nieumieią, ani w tym mieyſcu pewnego zarobku nie znayduią, i bez oſobnego pomieſzkania w komornym tylko ſiedzą, a żądaią ſami, aby w innym mieyſcu na doſtateczney roli oſadzeni bydż mogli, takich Kommiſſarze w inne dobra do Wydziału ſwego należące, gdzieby gruntu wolnego zbywało przenioſą, albo w nieſpoſobności dogodzenia onym tą ofiarą przenieſienia ich w inną Królewſzczyznę, za wolnych od wſzelkiey na rzecz dziedzica robocizny i opłaty w podziałach udności wieyſkiey zapiſać każą. Ogólnie

nie zaś dla wſzyſtkich ludzi gruntu nie
trzymaiących, i pod żadnym kontraktem
niezoſtaiących wolność oſtrzegą przey-
ścia w każdym czaſie, gdzie zechcą.

13tio. Intraty Starościńſkie z arend
Propinacyi, Czynſzów Mieyſkich i z in-
nych źrzodeł wynikaiące wſzelkiemi do-
wodami maią bydź wyiaśnione, ieżeli ſą
ſprawiedliwe i prawne; zatym w ſzcze-
gołach ſwoich, ile ich zamyka ſię w o-
brębie gruntu Mieyſkiego, będą wypi-
ſane i do Summaryuſze intrat każdey
Królewſzczyzny oſobno przyłączone w
takim ſtopniu, w iakim znaydą ſię przeez
wyciągnięcie śrzedniey ſummy z trzech
lat poprzedzaiących, oſtatni rok tego u-
rządzenia Królewſzczyzn ninieyſzym Pra-
wem nakazanego, Przyłączą nakoniec
Kommiſſarze zdanie ſwoie, czyli na po-
tym po rozprzedaniu Staroſtw zręczniey
byłoby dla Kommiſſyi Skarbowey wy-
ciągać z Miaſt ten coroczny dochód przez
używane w Miaſtach Licytacye? czyli
raczey wypadałoby ſprzedać tenże do-
chód raz na zawſze Miaſtom wolnym,
i upewnić ſtałą Intratę dla Skarbu Pu-
blicznego, za którey pewność cała po-
wſzechność Mieyſka w każdym miey-
ſcu odpowiadaćby miała Skarbowi Rze-
czypoſpolitey; o czym Kommiſſya w ſwo-
im czaſie Proiekt do Prawa poda.

14to. Po uſtanowieniu powinności,
danin i opłat wſzelkiego rodzaiu od wło-
ścian z każdego pomiaru należnych, i z
wſzelkiego nadania wynikaiących, po u-
rządzeniu zupełnym przyſzło podawcze-
go, każdey wsi Inwentarza przyſtąpią Kom-
miſſarze do ułożenia ceny wſzelkich da-
nin i robocizny, lub wyſiewów, iaka w
każdym mieyſcu według prawideł wzwyż
przepiſanych na wieczyſtą przedaż dóbr
ſtanowić ſię może. Z tąd wyrachowa-
ną na pieniądze ſummę wyciągną i wſzel-
ki inny dochód z Czynſzów, z arend,
z propinacyi, albo z kuźnic, czyli in-
nych fabryk, i iakichkolwiek źrzodeł
gruntowych wynikaiący opiſzą. Nako-
niec z tego wſzyſtkiego Summaryuſze
intraty w gatunkach ſwoich mianowa-
ney ułożą, i dochód całkowity w ogól-
ną ſummę ściągną względnie do każdey
części, albo folwarku, iak z rożdziału
przedażnych części i z ograniczenia wy-

E padłą.

padłą. Ocenią przyzwoicie pożytki z lasów, borów i kłód do osobnego przedania oddzielonych podług paragrafu 7. tegoż Artykułu. Dołożą ieszcze w tym Summaryuszu, ieżeli które dobra szczególną iaką zaletę maią z przyległości rzek spławnych Miast handlowych, albo z bliskości Sąsiedzkiego pogranicza.

15to. Kommissarze Nadzwyczayni winni są dopełnić to dzieło poprzedniczego urządzenia Królewszczyzn podług opisów Prawa ninieyszego, naypóźniey w przeciągu czwartego Roku od czasu zaczęcia ich Urzędowania, które to dzieło dopełnione, złożą zaraz w Kommissyi Skarbowey Oboyga Narodów.

ARTYKUŁ VI.

Czas i sposób przedania Królewszczyzn, iuż urządzonych.

1mo. Gdy dopełnione Dzieło poprzedniczego urządzenia Królewszczyzn złożone iuż będzie w Kommissyi Skarbowey Oboyga Narodów, Kommissarze Nadzwyczayni Skarbowi Rzeplitey weydą w skład cały Kommissyi Skarbowey i z nią wspólnie co do rzeczy przedaży Królewszczyzn czynić będą to, co następuie:

2do. Królewszczyzny przedane być maią przez licytacye. Licytacya takowa zacząć się koniecznie powinna na S. Jan w Roku 1795. Termina zaś tey licytacy będą Swięty Jan i Trzey Króle, Kontrakty w Koronie, w Litwie S. Józef, S. Jerzy i S. Jan.

3tio. Kommissarze ułożą dokładne rozporządzenie Licytacyi nastąpić maiących, to iest: podzielą na trzy lata zupełne rozprzedanie Królewszczyzn, ułożywszy słuszną przedażną cenę każdey Królewszczyzny. Spiszą na osobnych biletach Królewszczyzny, oddzielnie każdey Prowincyi Wielkopolskiey, Małopolskiey i Litwy, tak rozdzielone bilety Królewszczyzn każdey Prowincyi z osobna wkładać będą w naczynie przyzwoite, z którego losami wyciągać każą bilety oznaczaiące Królewszczyzny do sprzedania na rok pierwszy, na rok

drugi,

drugi, i na rok trzeci, dzieląc przedaż na lata w summie ogólney zbliżaiącey się do równości na każdy rok.

4to. Po takowym przeznaczeniu Królewszczyzn przez losy na przedaż w każdym roku ogłosi Kommissya Uniwersałami, *nayprzód* co do przedania wypadać będzie w każdym roku, *powtóre* w iakim czasie i mieyscu, które Królewszczyzny przedawane będą roku pierwszego? Podobnym sposobem ogłaszać będzie przez Uniwersały dalszą przedaż w roku drugim i trzecim. Takowe Uniwersały Kommissya Skarbowa wydawać będzie pułrokiem przed Terminem przypadaiącey Licytacyi, przesyłaiąc one do Kommissyi Woiewódzkich, a przez nie do Parafii *via Cursoria*; z przesłanych zaś Uniwersałów zaświadczenia odbierać będą Kommissye, tak Skarbowa, iak i Woiewódzkie.

5to. Ponieważ dla podzielnego rozprzedania Królewszczyzn przez licytacyą w czasie iednym, a w różnych mieyscach ta przedaż następować musi, więc dla dopełnienia tey licytacyi Kommissya Skarbowa w połączonym składzie z Kommissarzami Nadzwyczaynemi wybierze przez wota sekretne na każde mieysce licytacyi przeznaczone, iednego z Kommissarzów Skarbowych zwyczaynych, a drugiego z Kommissarzów Skarbu Rzeplitey nadzwyczaynych, i tych obydwóch Kommissarzów, do mieysca im przeznaczonego, i na czas licytacyi przypadaiącey zeszle, licytacye zaś, które przypadać będą w mieyscu, gdzie się Kommissya odbywa, Kommissya sama uskuteczni.

6to. Wybrani Kommissarze do odbycia licytacyi Królewszczyzn ziechawszy na mieysce i czas przeznaczenia swego, i wykonawszy przysięgę w przytomności zebraney publiczności, przystąpią do dzieła licytacyi, i one podług opisów prawa tego, nieoddalaiąc się z mieysca licytacyi uskutecznią.

7mo. Sposób i porządek licytacyi samey zachowany będzie podług osobnego na to Prawa.

8vo. Lubo wszelkie Królewszczyzny w podziałach urządzeniem licytacyi poprzedzaiącym obiętych do taryff Skarbowych zaciągnięte bydź maią, i w takich

E 2

kich podziałach do licytacyi słuszna cena na każdy podział założona będzie, iednak wolno bydź ma iednemu nabywcy zakupić więcey części, gdy się o cenę podzielnie zgodzi, chociażby nabycie iego zaymowało około tysięcy N. dochodu rocznego, iaki na wieczność od summy szacunkowey wypadać będzie.

9no. Do nabycia dziedzictwa Królewszczyzn przepisanym licytacyi sposobem przypuszczamy wszelkich ochotników, nie tylko Kraiowych Obywatelów, którym Prawa nabywania Dóbr Ziemskich dozwalaią, ale i Cudzoziemców, którzyby w Polszcze osieść postanowili, i na to podległość swoią urzędownie zapisali przed Kommissyą Skarbową, z warunkiem wszakże, aby nikomu Dóbr tak nabytych nie przedawali, i niewypuszczali, komu Prawa Kraiowe Dobr posiadać niepozwalaią, aby przed obięciem w possessyą Królewszczyzny nabytey z osób swoich przez wykonanie przysięgi Obywatelskiey, podległość Prawom Rzeplitey przyrzekli, ieżeliby ieszcze zaprzysięgłemi nie byli, i aby tacy nowi Polscy Obywatele do drugiego pokolenia od czasu nabycia takowych Dóbr w Koronie, albo w Litwie iuż na potym żadną służbą, ani Woyskową, Cywilną, obcym Monarchom obowiąz ani nie byli, a to wszystko pod utratą na rzecz Skarbu Rzeczypospolitey, tak z dziedzictwa samego, iakoteż i wszelkich nakładów łożonych.

ARTYKUŁ VII.

Wypłacenie należących Skarbowi summ za kupione Królewszczyzny, i użycie tychże summ.

1mo. Kupuiący iakąkolwiek część, albo więcey części z Królewszczyzn stosownie do zamiaru tego prawa, dziesiątą część wartości, iaka w cenie od Komissyi podana będzie, wnieść ma do skarbu Rzeplitey i to wszystko, ile przez licytacyą nad podaną od Kommissyi Skarbowey cenę podniesie; od reszty iącey zaś summy szacunkowey, na potym procent do skarbu opłacać ma.

2do.

2do. Jeżeliby który nabywca zrzucił ſię z kupna, utraci to wſzyſtko co wniósł do ſkarbu za podnieſioną cenę w licytacyi nad założony przez Kommiſſyą ſzacunek Królewſzczyzn, utraci także połowę dzieſiątey części, równie wnieſioney do ſkarbu za uſtanowiony przez Kommiſſyą ſzacunek: Królewſzczyzny zaś takim ſpoſobem zwrócone do pierwſzego rozporządzenia znowu innym ochotnikom przedane będą.

3tio. Wnieſienie do ſkarbu dzieſiątey części, i tey całey ilości, iakaby z podnieſienia ceny przez licytacyą wypadła, rozumieć chcemy, bądź w opłacie natychmiaſt gotowych pieniędzy, bądź w doſtateczney Ewikcyi na Dobrach Ziemſkich z terminem oddania ſummy i procentu od niey ſiódmego w rok naypóźniey. Cogdyby na terminie oddane nie było, ma bydź exekwowane ſpoſobem Delaty.

4to. Użycie tego funduſzu na iſtotne dobro Kraiu oſobną Uchwałą rozrządziemy.

5to. Summę ſzacunkową przy każdey Królewſzczyźnie zoſtaiącą w zwyczaynym u nas rachunku, z proporcyi procentu pięć od ſta, czyli za procent roczny licząc na wieczność prowent dwudzieſtoletni wyciągniętą, powiękſzoną mieć chcemy, w proporcyą zniżenia procentu od pięciu do czterech od ſta, iaki od ſumm wſzyſtkich, które po uczynionym wyżey odtrąceniu natych dobrach zoſtaną nazawſze oznaczamy Przeto ſummy kapitalne na tychże Dobrach zoſtaiące przyczynieniem iedney czwartey części powiękſzone bydź maią tak, aby w kupnie Dóbr za prowent iednoroczny liczony był na wieczność prowent dwudzieſto pięcioletni A od ſumm tak wyrachowanych nie więcey, iak po cztery od ſta na przyſzłość, bez żadney na zawſze odmiany. Dziedzice dóbr teraz od Rzepltey w dziedzictwa przemienionych, co rok opłacać będą w dwóch ratach, zaczynaiąc pierwſzą ratę w puł roku od obięcia tychże dóbr przez nowego dziedzica.

6to. Nadto dla ſłuſznego zwrócenia Skarbowi Rzepltey łożonych koſztów na urządzenie Królewſzczyzn w porzą-

F dku

dku wieczyſtey przedaży, z kąd i dla nabywców nowych dziedziców nie poſpolite wynikaią korzyści, zwłaſzcza kiedy z nabyciem dóbr geometryczne mappy bez oſobnego koſztu mieć będą, każdy nabywca nowy dziedzic zamiaſt zwykłego Porękawicznego po złotych dziewięć od tyſiąca ſzacunkowey ſummy iaka na Dobrach zoſtaie i wyrachowana będzie, według Artykułu poprzedzaiącego, do ſkarbu wnieſie zaraz przy odebraniu prawa na dziedzictwo.

7mo. Szacunkowy kapitał z przedaży Królewſzczyzn wynikaiący, i na tych dobrach zachowany zaſób Skarbu gotowego oznaczać będzie, i iedynie w gwałtowney potrzebie na obronę Kraiu, w przypadku woyny deklarowaney, w części ruſzony bydź może, lecz nie inaczey tylko za poprzedzaiącym wyrokiem Seymu iednomyślnością, albo więkſością zdań. W żadnym zaś innym przypadku użycie iakieykolwiek części tego ſkarbu mieyſca mieć nie ma, a władza Wykonawcza nigdy, pod żadnym pozorem dotykać ſię tego kapitału domyſłem ſwoim mocna nie będzie, pod ſurowością praw *de crimine peculatûs* przepiſanych.

8vo. Aby zaś nienaruſzone zachowanie tego ſkarbu, ſzczególnie na obronę powſzechną w zaſób odłożonego iak naymocniey zabeſpieczone bydź mogło, i aby w powſzechney ufności Narodu utwierdzone zoſtało, waruiemy wyraźnie: iż na żadne dary, na żadne iakiekolwiek nadgrody, albo ofiary, nie tylko komukolwiąk z powodu iakiey bądź zaſługi, ale ani Nam Królowi i Naſtępcom Tronu, w żadnym ſkładzie Seymu ſkarb ten naruſzonym bydź nie może.

9no. W przypadku użycia kapitału tego, w części iakiey na obronę Kraiu, iedynie za wyrokiem Seymu, iako ieſt w poprzedzaiącym Artykule oſtrzeżono: nie inaczey Kommiſſya Skarbowa wyciągnąć będzie mogła przeznaczoną ſummę tylko w równym rozkładzie na wſzyſtkie dobra teraz w Ziemiańſką własność przemienione, tak, aby w iednakowym uproporcyonowaniu pewney ilości od ſta każdy Dziedzic z ſumm z ſzacunkowych część upłacił, względnie do każdego oddziału Dobr Taryſami wyſzczegól

golnionych i to nie od razu, lecz w pewnych oznaczonych przez Kommissyą czasach dostatecznie przedłużonych i sposobności gospodarskiey dogadzaiących, tudzież z powinną bacznością na to, aby ogólna w Kraiu cyrkulacya pieniężna żadnego gwałtownego wzruszenia nie cierpiała; ile zaś summ Szacunkowych upłaconych będzie, od tyla procent iuż na potym odpadnie, o czym Dziedzice kwitami Kommissyi każdemu z osobna oddziałowi Dobr służącemi zapewnieni bydź maią.

10mo. Kiedy zaś Skarb publiczny w czasie następnym zwroci podniesione summy na te same Dobra w takim rozkładzie iak były podniesione, Dziedzice na odwrot przyiąć one powinni będą, aby w iednym zawsze porządku i w całości ten skarb gotowy przy tych samych dobrach zostawał. Przeto ieżeli tym czasem w mieyscu podniesionych summ dziedzice dług iaki zaciągnęli, ten dług zwróconemi od skarbu publicznego summami zniesiony będzie.

11mo. O dobra przedane Kommissya Skarbowa Oboyga Narodów kupna i przedaży Tranzakcye bez opłaty stemplowanego papieru sporządzi, a zapis szacunkowey summy za opłatą papieru stęplowego przez kupuiącego odbierze i do Akt przyzwoitych dobrom podać każe.

ARTYKUŁ VIII.

Wymiar nadgrody dla Kommissarzów Nadzwyczaynych Skarbu Rzeplitey.

1mo. Kommissarze Nadzwyczayni przez czas Urzędowania swego odbierać będą ze Skarbu Rzeczypospolitey, każdy roczney pensyi pietnaście tysięcy złotych.

2do. Po dopełnionym zaś Dziele przedaży Królewszczyzn, ciż Kommissarze Nadzwyczayni wymierzoną mieć będą pracy swoiey nadgródę z procentu od powiększonego dochodu, który cenę przedażną Królewszczyzn stanowić bę-

dzie nad dochód ostatniemi Lustracyami okazany, a to w sposobie następuiącym:

3tio. Od pierwszego miliona nad ostatnią Lustracyą wynalezionego rachowane będą, 7. od sta, od drugiego miliona, czyli od każdego sta, w drugim milionie po dziewięć od sta, od trzeciego miliona takimże sposobem po dwanaście od sta, od czwartego także; i podobnie od dalszych milionów po dwanaście od sta rachować się będzie w nadgrodzie dla Kommissarzów Nadzwyczaynych. Jaka zaś summa z takiego rachunku procentów wypadnie na całym ogule sprzedanych Królewszczyzn, ta razem zliczona do równego podziału między wszystkich Kommissarzów Nadzwyczaynych należeć będzie.

4to. Tę nadgrodę Kommissya Skarbowa Oboyga Narodów po skończonych Lustracyach z wchodzących do skarbu summ za przedaż Królewszczyzn wypłacać ma tymże Nadzwyczaynym Kommissarzom każdemu z osobna za kwitem iego.

ARTYKUŁ IX.

Ocalenie sprawiedliwości dla Starostów, i wszelkich Uprzywileiowanych Dzierżawców, którzy Królewszczyzny posiadaią, lub osiągnienia ich po zeyściu Dożywotników służące sobie maią Prawa, tudzież ich Prawa Nabywców tym sposobem dopełnione mieć chcemy.

1mo. Wszyscy Uprzywileiowani Starostowie i dzierżawcy Królewszczyzn, lub ich Prawa nabywce w spokoynym posiadaniu swoim zostawać maią, do póki z porządku tym Prawem przepisanego przedaż wieczysta nienastąpi

2do

2do. Królewszczyzny, które po zgasłym Prawie doczesnego nadania przypadać będą na Skarb, Kommissya Skarbowa będzie ie miała w Administracyi do czasu sprzedania onych, podług prawa tego.

3tio. W iakiey proporcyi należy Staroście, albo innego tytułu Dzierżawcy, czyli ich Prawa nabywcy, część intrat z mocy Przywileiu i Prawa na teraźnieyszym Seymie zapadłego, w takiey samey proporcyi zupełną część dochodu procentowego od summy szacunkowey, samą przedażą ustanowić się maiącey dla nich zachowuiemy na wszystek czas, iaki ich Prawa i Przywileie zaięły, wytrąciwszy tylko na rzecz skarbu publicznego dziesiątą częsc tego dochodu odpowiadaiącą wartości wieczystego Dziedzictwa Rzeczypospolitey samą dopiero przedażą zrealizowaney, i do rzeczywistego pożytkowania przywiedzioney, która pod Prawa doczesne Starostow i innych dzierżawców nie podpadała, przeto ani do ocalenia służącey im własności nie należy; lecz wreszcie zupełny udział prowentu z prawa im zachowany mieć będą.

4to. Ponieważ żadna intrata Miast wolnych do przedaży na wieczyste dziedzictwo Ziemiańskie należeć nie będzie, przeto część z niey zupełna, Staroście, lub innemu dzierżawcy na mocy Praw iemu służących przypadaiąca bez wytrącenia żadnego zostanie.

5to. Część przychodów, iaka z Królewszczyzn przedanych, i Miast wolnych Starostom, lub innym dzierżawcom z mocy Prawa tego należy, oddawać nowi dziedzice takowych dóbr, i Miasta wolne w mieyscach exakcyi obwiązani będą; Gdyby zaś nowy Dziedzic, lub Miasto wolne na termin nie zapłacili, w tedy Superintendent Skarbowy summę należącą, a nie zapłaconą wyda nieodwłocznie na delatę do Exekucyi przez ktòrąkolwiek Kommendę Woyskową.

6to. Gdziekolwiek Starostowie, lub innego tytułu Dzierżawcy założyli dotąd kosztem swoim dla wygody własney kosztowne Pałace, ieśliby przez Licytacyą komu innemu dostały się takowe Dobra, tedy iako te wygody i ozdoby w cenę Skarbową za wieczyste dziedzictwo wchodzić nie będą, tak nabywca nowy Dziedzic nie inaczey do osiągnienia z mocy licytacyi Dziedzictwa przychodzić ma, tylko za poprzedzaiącą ugodą z Starostą, czyli Dzierżawcą i opłaceniem iemu zgodnie połowy, wartości tego. Wszakże gdyby ugodzić się między sobą nie mogli, tedy na żądanie ich Kommissya Woiewodzka w zupełnym składzie Sąd Polubowny z pomiędzy siebie oznaczy wyciągaiąc przez losy iednego Superarbitra, i dwòch Arbitrow, którzy na gruncie w przytomnosci obydwóch stron, o co rzecz idzie, słusznie ocenią, i nowemu Dziedzicowi wyrokiem swoim nakażą, aby przeszłemu Staroście, lub Dzierżawcy Uprzywileiowanemu połowę oszacowaney wartości zapłacił pod surowością Prawa.

7mo. Inne koszta Starostow, czyli wszelkich Dzierżawcow Uprzywileiowanych tak dotąd łożone, iako i te które i odtąd łożyć będą na budowy gospodarskie, i na wszelkie repacye, na zaięcie albo wyczyszczenie stawow, osuszenie łąk lub innych gruntow na wydobycie pol nowych, zgoła na podwyższenie zwykłego dochodu dostatecznie im nadgrodzone będą, w zupełnym uczestnictwie ostrzeżoney dla nich części z tego samego dochodu, ktòrego podwyższenie zwiększa razem udział intraty dla nich samych w czym samym zapewnienie maią, że nie zostaną pròżne ich nakłady, ktòremi stan dobr w posiadaniu swoim będących ciągle

pole

polepſzać zechcą, do póki przedaż wieczyſta nie naſtąpi.

8vo. Jeżeli nabywca nowy Dziedzic Inwentarzów gruntowych przeſzłego dzierżawcy właſnych, i wſzelkich remanentów do niego należących, zgodnie nie zakupi, tedy do trzech Mieſięcy zachowania tego wſzyſtkiego na gruncie dozwolić ma, ſzczególnie zaś co do zbóż, tak w ſnopie, iako i w ziarnie zbronić nie może i dłuższego czaſu, ieżeli potrzeba będzie.

9no. Te Krolewſzczyzny, które z pod Przywileiów dożywotnich wyſzły, i innym nadaniom przez Seymy uchwalonym nie podpadały, lecz do rozrządzenia Kommiſſyów Skarbowych doſtały ſię, gdy za kontraktem tychże Kommiſſyów przez licytacyą ſą wypuſzczone w dzierżawę na lat kilkadzieſiąt, nie inaczey mogą bydź rozprzedane na dziedzictwo, tylko zapoprzedzaiącą dobrowolną ugodą z temiż dzierżawcami o odſtąpienie kontraktu, daiąc pierwſzeńſtwo tym ſamym dzierżawcom do nabycia wieczyſtego dziedzictwa bez licytacyi, gdy powolnie ugodzić ſię zechcą z Kommiſſyą Skarbową, o ſłuszną cenę iednak i w takowych Krolewſzczyznach pierwey dopełnione ma bydź zupełne urządzenie, teraźnieyſzym Prawem przepiſane nie naruſzaiąc w niczym kontraktu dzierżawcom ſłużącego.

10mo. Te Dobra natury Królewſzczyzn, które lennym Prawem, albo do wytrzymania ſumm dawnemi Prawami nadane były na kilka pokoleniów, i na które Dekreta Kommiſſyów Skarbowych, na mocy Prawa Seymu teraźnieyſzego po wypadały, z zatwierdzeniem pozoſtałych dożywociów, oprócz Poſſeſſora aktualnego, po urządzeniu i wyprowadzeniu intraty ſpoſobem dla wszyſtkich Królewſzczyzn w Prawie tym przepiſanym, tam gdzie dziſieysi onych Poſſeſſorowie, przez dobrowolne ſubiekcye od dobrodzieyſtwa dożywociów kilku, na pokolenia rozciągaiących ſię odſtąpią tymże ſamym poſſeſſorom dziſieyſzym odprzedane zoſtaną na wieczność Ziemiań-

 ſką,

fką, według fzacunku z nowego urządzenia wynikaiącego. Tam zas, gdzie takowych Praw właściciele od tychże praw fwoich dobrowolnie odftąpić nie zechcą, przynich zoftaną, po których zgaśnieniu, Kommiffya Skarbowa przedaż takowych dobr, według opifu tey uftawy ufkuteczni.

11mo. Co do fumm na Staroftwach fpofobem Hypoteki Przywileiami przed Uniowemi, i oddzielnemi Konftytucyami upewnionych mieć chcemy, aby po dopełnioney Królewfzczyzn przedaży, też fummy ze Skarbu publicznego właścicielom oddane były.

ARTYKUŁ X.

Rota Przyfięgi Kommiffarzów Nadzwyczaynych.

„ Ja N. Przyfięgam Panu BOGU
„ w Tròycy S. Jedynemu na to, iż z
„ wyroku Stanow wybrany do Urzę-
„ dzenia, i rozprzedania Królew-
„ fzczyzn wiernie, i fumiennie dopeł-
„ nię to wfzyftko, co mi w Prawie
„ ieft zaleconym; oprócz penfyi i
„ nadgrody Prawem przepifaney, od
„ nikogo darow, ani opłat wymagać,
„ i przyimować nie będę, i nic tak na
„ fzkodę Skarbu publicznego iako też
„ na czyiążkolwiek nie uczynię. Tak
„ mi P. Boże dopomoż i nie winna
„ Syna iego Męka, „

1
3
8
17
28
25
39
40
41
47
53
59
60
63